

Jak předejít školnímu neúspěchu

Vážení rodiče,

Tento rok bude pro vás a vaše dítě rokem přelomovým, protože po prázdninách se stane z vašeho dítěte prvňáček. Určitě se všichni shodneme na tom, že zahájení školní docházky je mimořádnou událostí v životě dítěte i celé rodiny, a vy si nepřejete nic jiného, jen to, aby vaše dítě chodilo do školy rádo a bylo v ní úspěšné. Následující text vás seznámí s možným úskalím, které by mohlo vaše dítě na cestě za školním úspěchem ohrozit a jak případnému školnímu neúspěchu předejít.

Určitě jste se již setkali s pojmem školní zralost a školní připravenost, ale jaký je mezi nimi rozdíl?

Školní zralost

je dosažení takového stupně vývoje v oblasti tělesné, rozumové a citové, aby se dítě dokázalo bez větších obtíží účastnit výchovně vzdělávacího procesu.

Školní připravenost

je soubor kompetencí (dovednosti, vědomosti a schopnosti), které dítě získává a rozvíjí učním. Rozvojem kompetencí můžete předejít školní neúspěšnosti.

V oblasti tělesného vývoje by měl předškolák mít:

- Vyhraněnou laterální (dítě preferuje levou nebo pravou ruku)
- Zahájenou výměnu mléčných zubů
- Přiměřený vzrůst (výška, váha) a fyzickou zdatnost
- Dokázat se pravou rukou přes hlavu dotknout levého ucha – filipínská míra

Posouzení tělesného a zdravotního vývoje je v kompetenci dětského lékaře. Tělesná zdatnost dítěte určitě není prvořadým ukazatelem v posuzování školní zralosti, ale je třeba ji brát v úvahu, protože dítě bude muset denně nosit velkou školní tašku. Vyhraněná laterální je velmi důležitá pro zahájení výuky psaní. Tuto oblast jako rodič prakticky ovlivnit nemůžete.

V oblasti citového vývoje by měl předškolák dokázat:

- Odloučit se na nějakou dobu od rodičů
- Začlenit se do kolektivu (dokázat komunikovat se spolužáky, vytvářet dětská přátelství)
- Podřídit se autoritě (respektovat učitele i ostatní pracovníky školy)
- Kontrolovat své chování
- Vyvinout volní úsilí a dokončit úkol, i který jej nebaví
- Být samostatný
- Spolupracovat

Na vyzrálou osobnost jsou po zahájení školní docházky kladeny poměrně vysoké nároky. Od dítěte se očekává, že bude odolné vůči případnému neúspěchu, protože ne všechno se podaří napoprvé a půjde samo. Dítě musí obstát v kolektivu vrstevníků, i bez opory svých milujících rodičů.

V oblasti rozumového vývoje je důraz kladen na:

- Komunikační schopnosti, řeč a správnou výslovnost
- Znalost základních a doplňkových barev
- Zrakové vnímání
- Sluchové vnímání
- Prostorovou orientaci
- Základní matematické představy
- Grafomotoriku
- Kresbu

Komunikační schopnosti a řeč

Oblast výslovnosti

- V případě, že se objeví vady výslovnosti, je velmi důležitá spolupráce s logopedem. Rodiče, kteří věnují výslovnosti svého dítěte náležitou péči, přispívají k tomu, aby se postupně vyvozené hlásky upevňovaly i v proudu řeči a aby je dítě správně užívalo. Vhodné je také používat nepřímou korekci. To znamená, že nesprávně vyslovené slovo, po dítěti zřetelně zopakujete se správnou výslovností. Rozvoji výslovnosti napomáhá také napodobování zvuků dopravních prostředků nebo hlasů zvířat.

Porozumění slyšenému

- Tuto oblast lze posílit poslechem pohádek, dáváme přednost čtenému slovu před reprodukováním slovem z přehrávače. Začínáme od krátkých příběhů a postupně prodlužujeme. Podstatné potom je, abychom dítě nechaly říci (ze začátku i s dopomocí), o čem pohádka byla, co si zapamatovalo.

Vyjadřovací schopnosti

- Lze u dětí rozvíjet vybavování slov a jejich vhodné používání. Výbornou pomůckou jsou obrázkové dětské knížky (například dětský obrázkový slovník), kde je hodně podnětů a dějů určitého tématu (například na louce, u vody, na statku, na nádraží, na vesnici) to poskytuje možnost vyhledávat a pojmenovávat jednotlivé děje, ale i celé situace a rozvíjet tak u dětí souvislé vyjadřování a slovní zásobu. Později můžeme přejít i těžší úloze a to dávat dětem nejrůznější hádanky (např. je to kulaté, hraje se s tím fotbal – co to je?) Začínáme od lehčích k těžším. Smyslem této hry není uhádnout co nejvíce hádanek, ale povzbudit myšlenkový postup vybavování si odpovídajících slov. Další hrou může být dokončování vět. Např.: Vzali jsme si batoh na záda a vyrazili jsme na
- ✓ Na řeč a komunikační schopnosti jsou ve škole také kladeny poměrně vysoké nároky a je potřeba, aby mělo dítě tuto oblast dostatečně rozvinutou. Např. dítě, které má potíže porozumět slyšenému, nemusí pochopit, co se po něm učitel vyžaduje a plní úkoly nesprávně. Dále mají velké problémy ve čtení, protože nedokáží písmeno (slovo) správně vyslovit.

Zrakové vnímání

Zrakové vnímání lze procvičovat pomocí stavění puzzle, hraním pexesa a domina, skládání stavebnic podle předlohy nebo nejrůznějšími mozaikami. Kromě těchto osvědčených domácích her lze zrakové vnímání procvičovat i cestou do školky např. Kdo první uvidí červené auto? Nebo hrou co se v místnosti změnilo? (přihorívá – hoří).

- ✓ Vyvrálé zrakové vnímání je nezbytné pro vnímání tvarů jednotlivých čísel, písmen, ale také geometrických tvarů nebo barev. Děti, které mají nevyvrálé zrakové vnímání, často chybují při opisování slov, pletou si podobná písmena a číslice, vynechávají háčky a čárky, mají i potíže při čtení a špatně se orientují v textu.

Sluchové vnímání

Posílit sluchové vnímání lze třeba posloucháním čtených pohádek a příběhů. Zpíváním písniček a opakováním básniček nebo hraním her na lokalizaci zvuku, můžete např. schovat pípající mobilní telefon a dítě jej hledá nebo můžete určovat zdroj zvuku – Slyšíš? Co to je? (jedoucí auto, štěkající pes, déšť apod.). Na tento základ můžete později navázat i obtížnějšími činnostmi jako je například rýmování, hledání slov začínající na určitou hlásku (m – motýl, t – tulaň, ž – žížala) nebo hádanky. Sluchové vnímání také posiluje hra na tichou poštu nebo slovní kopaná. Do kategorie sluchového vnímání patří také sluchová paměť, kterou lze procvičovat třeba tím, že dítěti dáte za úkol vyřídít nějaký vzkaz (např. řekni tatínkovi, aby byl tak hodný a umyl nádobí). Oblíbenou hrou na procvičování sluchové paměti je „Šla jsem do obchodu a koupila jsem tam“ máslo – rohlíky – jogurt . . .

- ✓ Děti, které mají nevyvrálé sluchové vnímání, mají potíže naučit se z paměti nějaký text třeba básničku, chybují ve čtení a při psaní diktátů, chybně rozdělují slova, nedokáží odsunout jednu zvukovou oblast do pozadí a mohou jim uniknout důležité informace. Zaměňují podobná slova jako laťka – látka, kopr – kapr.

Prostorové a plošné vnímání

Prostorové vnímání je důležité nejen pro orientaci v prostředí, ale také pro budoucí dovednost číst, orientovat se v mapách a notových zápisech. Je nezastupitelné i v matematice a geometrii. Dítě se bude ve škole setkávat s nejrůznějšími pokyny, které kladou požadavky na dobré prostorové vnímání. Např. výkres si podepište se v pravém horním rohu, přečtete si zadání vedle obrázku, zařaďte se za Janičku a další podobně. Tuto schopnost lze procvičovat například prohlížením obrázkových knížek, kdy se dítěte ptáte, co je nahoře, co je vlevo a podobně. Výborná je v tomto směru pohádka O veliké řepě, kde se můžete dítěte ptát, kdo je první, kdo je před pejskem, kdo za kočičkou. Prostorovou a plošnou orientaci lze procvičovat třeba hrou, Co se v místnosti změnilo? (příhořívá – hoří), postupováním podle instrukcí (polož medvídko vedle televize, podej mi vařečku, je v horním šuplíku), skládáním papíru (např. papírová čepice, lodička, vlaštovka), řešením dětských hlavolamů (v pozdějším věku ježek v kleci, Rubikova kostka), ale i piškvorkami nebo námořními loděmi.

- ✓ Děti, které nemají tuto oblast dostatečně rozvinutou, mohou zaměňovat pořadí písmen při čtení, nedokáží při psaní zachovat linii řádku, mají obtíže v geometrii, matematice a mnozí i v zeměpise.

Základní matematické představy

Tuto oblast rozvíjíme nejen pořadovým počítáním, ale i osvojováním si pojmů označujících množství (více x méně, málo x hodně, nejvíce x nejméně, ale i pojem stejně). Matematické představy můžete rozvíjet kdykoliv a kdekoliv. Při prohlížení obrázkových knížek se můžete ptát na počet, porovnávat čeho je více. Můžete nechat dítě, aby v obchodě napočítalo rohlíky, připravilo na stůl 4 lžičky a mnoho dalšího. Ideální hrou na procvičování matematických představ jsou kuželky. Kolik ti jich spadlo, kolik stojí? Nebo jakákoliv stolní hra, kde se hází kostkou. K základním matematickým představám patří i geometrické tvary, které by dítě před vstupem do první třídy mělo znát. Doma nebo během vycházky se dítěte můžete zeptat, co vypadá jako kruh? (pneumatika, míč, hodiny)

- ✓ Děti, které nemají tuto oblast dostatečně rozvinutou, mají potíže v orientaci v číselné řadě, obtížně chápou základní matematické operace, mají problém se naučit násobilku, v pozdějším věku mají problémy s abstraktním myšlením a aplikací naučených vzorců do praxe.

Grafomotorika

Jedná se o soubor psychomotorických činností, které jsou potřebné při obkreslování, rýsování a později i psaní. Úroveň grafomotoriky je jedním z důležitých kritérií při posuzování školní připravenosti. Tuto oblast můžete posílit nejrůznějšími pracovními listy pro rozvoj grafomotoriky, kterých je v knihkupectvích nepřeberné množství.

- ✓ Děti, které mají nevyzrálou oblast grafomotoriky, si obtížně osvojují tvary jednotlivých písmen, mají velmi pomalé tempo psaní, mohou psát i nečitelně

Kresba

Protože děti kreslí v témže věku přibližně stejným způsobem, můžeme kresbu použít k posouzení jejich úrovně, a proto kresba lidské postavy bývá součástí zápisu do 1. třídy. Kresba lidské postavy u dítěte v předškolním věku by měla být proporcionální se všemi detaily, které má mít. Hlava by měla být umístěna na krku, na každé ruce by mělo být 5 prstů a postava by měla být oblečená. Kresebný projev dítěte nemusí souviset s jeho rozumovými schopnostmi. Děti, které kreslí málo (nebo neradi) mívají často kresbu podprůměrnou. Dítě v předškolním věku nekreslí to, co vidí, ale to co ví, proto se můžete s dítětem o obrázku bavit. Např. Tvůj panáček nemá uši, čím asi poslouchá? Rozvíjet tuto oblast lze tím, že budete dítě v kreslení a tvoření podporovat a vhodně jej motivovat. Dítěti také ušetříte později hodně nepříjemností, když bude správně držet tužku. Také dítě pomalu zvykejte, aby při kreslení neotáčelo výkresem. Ve škole totiž také nebude moci sešitem otáčet.

Dalším krokem k úspěšnému startu v 1. třídě jsou dobré motorické schopnosti

Hrubá motorika

- Rozvíjet hrubou motoriku znamená rozvíjet hrubé pohyby jako je běhání, skákání, chůze, odhazování a chytání míče, lezení a koordinace těchto pohybů. Tuto oblast nejlépe u dětí rozvineme pohybem a sportováním. Vhodné jsou jakékoliv aktivity – jízda na kole, školka s míčem nebo se švihadlem, skákání panáka, nejrůznější překážkové dráhy, fotbal, honičky, klasické zdravotní cvičení a mnohé další

Jemná motorika

- Rozvoj jemné motoriky znamená rozvíjet především pohyby (šikovnost) rukou a prstů. Rozvoj jemné motoriky navazuje na již dobře rozvinout hrubou motoriku. Jemnou motoriku dítěte můžeme rozvíjet opět téměř jakkoliv. Např. navlékáním korálek, nejrůznějšími mozaikami, stříháním, zapínání knoflíků, uvázání klíčky na tkaničky, modelováním z plastelíny, šroubováním a mnoho dalšího.

Použitá literatura

- Bednářová, J., Šmardová, V. (2011) Školní zralost. Brno: Computer press
- Davido, R. (2008) Kresba jako nástroj poznání dítěte. Praha: Portál
- Thorová K (2015) Vývojová psychologie. Praha: Portál

Odborné semináře

- Šplíchalová P. (2012) Školní zralost edukativně stimulační skupiny pro předškolní děti
místo konání: Třebíč
- Abrahamová R. (2017) Školní zralost – jak připravit předškoláka na vstup do školy
místo konání: Telč